

sudbinu da postane „sveta krava” svetske literature, delo čija podrazumevana veličina i značaj ukidaju svaku želju ili potrebu za novim čitanjima. Uliks je veliki roman i zbog toga što bez prestanka podstiče na nova čitanja i nova preispitivanja.

Nema nikakve sumnje da je Džojls, i to ponajviše zahvaljujući *Uliksu*, jedan od nekoliko najuticajnijih pisaca ovoga veka. U poslednjih pedesetak godina, Džojsova dostignuća na planu pripovedne proze postala su za mnoge pisce neka vrsta graničnog područja proznog kazivanja, daleki cilj kome treba težiti u ispitivanju granica vlastitih moći. Nedoumice se, međutim, javljaju onda kada treba ukazati na konkretne pravce i oblike mnogostrukih Džojsovih uticaja, pošto se oni, upravo zbog svoje raznolikosti, retko opažaju lako i na prvi pogled. Dubina i slojevitost Džojsove proze, kao i nepregledno obilje u njoj korišćenih književnih stilova i pripovedačkih postupaka, pretvaraju Džojsov po broju stranica i ne tako veliki opus u kolosalnu građevinu koju je nemoguće obuhvatiti jednim pogledom. U njenim nebrojenim odajama i lavirintima kriju se ne samo neiscrpna, nego i s vremenom sve bogatija izvorišta nadahnuća i podsticaja za stvaraoce, izučavaoce i čitaoce. Počev od Virdžinije Vulf, koja je uprkos zgražanju nad primitivnošću i prostotom Uliksa, svoj možda najbolji roman, delo pod naslovom *Gospođa Dalovej* (1925), napisala nakon vrlo pažljivog izučavanja hronološke strukture Džojsove skaredne knjige, preko Foknerovog istraživanja ponora ljudske svesti u romanu *Buka i bes* (1929) i Nabokovljevog otvorenog pominjanja uzora u poigravanju s „džojsovskim” postupkom sinhronizacije u *Bledej vatri* (1962), pa do najznačajnijih pisaca osamdesetih i devedesetih godina dvadesetog veka, mali je broj onih koji Džejmsa Džojlsa neće spomenuti kao velikog, nezaobilaznog učitelja. Što se profesionalnih tumača književnosti tiče, pokazala se sasvim tačnom, možda i preko očekivanja, Džojsova izjava da je u *Uliksu* ostavio „toliko tajni i zagonetaka da će profesori vekovima moći da se zanimaju raspravljanjem o tome šta sam to hteo da kažem, a to je jedini način da čovek sebi obezbedi besmrtnost”. Džojsova besmrtnost sasvim je nesporna, ali je nesporno i to da zbog fame o nerazumljivosti i preteranoj zahtevnosti *Uliksa* mnogi čitaoci i dan-danas stožernom delu Džojsovog opusa pristupaju ili bojažljivo ili s izvesnom podozrivošću, kao knjizi koja je i napisana za profesore i književnike, i koja kao takva „običnom” čitaocu može doneti samo frustracije. Time se ovom romanu još uvek čini velika nepravda; jer, *Uliks* je, pored ostalog, i jedna od najzabavnijih knjiga ikad napisanih, prebogato umetničko delo u kome će svaki čitalac koji mu pristupi bez predrasuda pronaći sve ono od čega je po pravilu sazdana istinska umetnost: smeh i suze, ljubav i smrt, život.

1 Iz dnevnika Stanislausa Džojlsa; navedeno prema: *Richard Ellman, James Joyce*, Oxford University Press, New York, str.169.

2 Ibid., str. 372.

3 Sve reakcije savremenika date su prema navodima u knjizi: *Richard Ellman, James Joyce*, str.540-546.

Ezra Paund

„BLANDULA, TENULLA, VAGULA”

Šta imaš ti, o dušo moja, sa rajem?
Zar nećemo pre, kad steknemo slobodu,
Otići na neko jasno mesto gde sunce
Kroz maslinovo lišće propušta na nas
Blagi sjaj? Ako te, dušo,
Kad ovaj život prođe, u Sirmiju sretnem,
Zar nećemo naći neki rt osvećen znakom
Vazdušastih apostola zemaljske radosti,
Zar neće naš kult ponići iz talasa,
Čistog safira, kobalta, kristala,
Iz trojednog plavetnila nedodirljivih
Ogledala nemirnih od večne promene?

Ako nas, dušo, Ona tamo sretno, hoće li nas glasine
Sa nebesa viših i sudišta časnih,
Namamiti pod oblačni vrh Rive?

Tomas Sterns Eliot

ANIMULA

„Iz ruke Božje prosta duša kreće”
U puki svet ména sjaja i galame,
U sjaj, tamu, suvo ili vlažno, hladno ili vrelo;
Ispod stolova puzi, ustaje il' pada,
Poljupce grabi, igračke je máme,
Spremna da zastraši, probija se smelo,
Uzmiče u kutak kolena i ruke,
Nalazeći predah, zanosno upija
Sjaj božične jelke, mirise i zvuke,
Sunce i vetar daleke morske luke;
Ispituje senke, odsjaje na podu,
Jelene u trku na srebrnoj zdeli;
Mašta joj je stvarna a nestvarna java,
Privlače je karte, kraljevi i dame,
Sve što nimfe čine i posluga veli.
Uznesenu dušu sumnja utišava,
Iz časa u čas zbunjuje i deli;